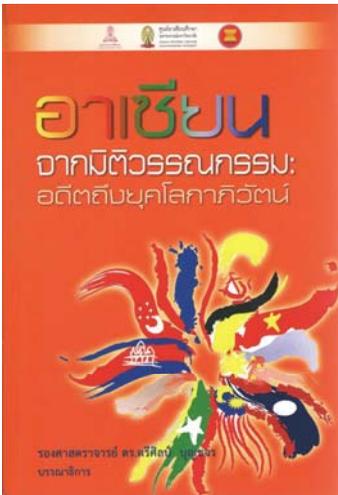

อาเซียนจากมิตววรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์

รัตนพล ชื่นคำ*

Rattanaphon Chuenka

ตรีศิลป์ บุญขจร, บรรณาธิการ. 2556.

อาเซียนจากมิตววรรณกรรม:

อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์.

กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา

คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 304 หน้า.

ใน พ.ศ.2558 จะเป็นปีของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศสมาชิก 10 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชาเพื่อสร้างความร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปัจจุบันจึงเกิดกระแสตื่นตัวเรื่องประชาคมอาเซียนในแทบทุกวงการ

---

* อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ติดต่อได้ที่: fhumrpc@ku.ac.th

กล่าวเฉพาะด้านสังคมและวัฒนธรรม เป้าหมายหลักของประชาคมคือ เพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้านและมีความมั่นคงทางสังคม (social security) โดยเน้นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่างๆ อาทิ 1) การพัฒนาสังคม 2) การพัฒนาการฝึกอบรม การศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่า การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงานและการคุ้มครองทางสังคม 3) การส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข 4) การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และ 5) การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค รวมถึงการส่งเสริมความเป็นตัวตนหรือที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” ของอาเซียนผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน อาทิ การมีกิจกรรมที่จะช่วยให้พลเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกันและกัน (<http://www.aseanthailand.org>)

หนึ่งในมิติของกระบวนการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน ก็คือมิติทางด้านวรรณกรรม ในแวดวงวรรณกรรมไทยได้ให้ความสำคัญแก่วรรณกรรมของกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างต่อเนื่อง เช่น รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (S.E.A. Write) อย่างไรก็ตามการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของชาติต่างๆ ในอาเซียนเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจกันและกันยังไม่แพร่หลายมากนัก

อาเซียนจากมิตินวนกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์ เป็นหนังสือรวมบทความที่ศึกษาเรื่องราวของกลุ่มประเทศอาเซียนผ่านมิตินวนกรรมเล่มล่าสุด โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร เป็นบรรณาธิการ ประกอบด้วยบทความจำนวน 11 บทความ จากการศึกษาวรรณกรรมอาเซียนรวม 9 ชาติ (ชาติประเทศบรูไน) บทความส่วนใหญ่นำเสนอในการประชุมวิชาการนานาชาติประจำปีครั้งที่ 5 ของศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่อง ASEAN Literature and Beyond: Myth, Identity and Representation เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2556

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมฟิลิปปินส์ จำนวน 2 บทความ ได้แก่ การเดินทางเพื่อค้นพบตัวตนในกวีนิพนธ์ฟิลิปปินส์ บรรยายโดย Professor Dr. Michael Coroza Ateneo de Manila University, the Philippines แปลและสรุปความโดยรองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร บทความดังกล่าวว่าด้วยแก่นเรื่องการเดินทางซึ่งพบมากในกวีนิพนธ์ฟิลิปปินส์ตั้งแต่ยุคมหากาพย์ จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น การเดินทางเพื่อตามหาของสำคัญ ตามหาคนรัก ตามหาพระเจ้าซึ่งแท้ที่จริงคือการตามหาตัวตนของตนเอง ความพยายามเดินทางเพื่อเสาะแสวงหาคุณค่าและจิตวิญญาณซึ่งไม่ได้อยู่ภายนอก หากแต่อยู่ภายในจิตใจของตนเอง การเดินทางจึงเป็นการค้นพบตัวตนและสัจธรรมที่แท้จริง มีการยกตัวอย่างวรรณกรรมสำคัญของฟิลิปปินส์ เช่น มหากาพย์พื้นบ้านเรื่อง “ชีวิตของลำอั้ง” (Bian ni Lam-ang) บทกวี “Memoir of A Christian Life” บทเพลงพายเรือชื่อ “แม่นางตามูของฉัน” (Ang Tamuneneng Ko) กวีนิพนธ์ขนาดยาวเรื่อง “คำอำลาครั้งสุดท้ายของข้าพเจ้า” (My Last Farewell) เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนแก่นเรื่องการเดินทางทั้งสิ้น

ความเป็นชาติ/ความเป็นหญิง: เสียงสะท้อนยุคหลังอาณานิคมของฟิลิปปินส์จากนวนิยายเรื่อง State of War ของ Ninotchka Rosca ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คารินา โชติรวี ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมฟิลิปปินส์ยุคหลังอาณานิคมเรื่อง State of War ของ *นินอตชกา รอสกา* นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ผู้ลี้ภัยทางการเมืองสมัยรัฐบาลมาร์คอส เรื่องนี้มีลักษณะเป็นอภิบันเทิงคดี (metafiction) ที่มีเรื่องซ้อนเรื่อง เสนอประวัติศาสตร์กึ่งฝันกึ่งอุปมา นิทรรศน์ (allegory) บอกเล่าประวัติศาสตร์ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรมของประเทศฟิลิปปินส์ผ่านตัวละครหญิง 3 รุ่น ซึ่งพัวพันกับนักการเมืองสำคัญที่มีอำนาจในบ้านเมืองและสืบสายเลือดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นหญิงพื้นเมืองกับชาย

ชาวต่างชาติ ผ่านการอ่านตีความด้วยกรอบทฤษฎีหลังอาณานิคม (Postcolonialism)

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมเวียดนาม ได้แก่ **กวีนิพนธ์เวียดนามหลังสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส ค.ศ.1954-ปัจจุบัน** ของรองศาสตราจารย์พรเพ็ญ อันตระกูล ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร บทความนี้นำเสนอพัฒนาการของกวีนิพนธ์เวียดนามตั้งแต่ยุคโบราณ-ปัจจุบัน แบ่งเป็น 1. ความเป็นมาของกวีนิพนธ์เวียดนามก่อน ค.ศ.1954 (ปีที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้สงคราม Dien Bien Phu): จากยุคโบราณถึง “กวีนิพนธ์ใหม่” และ “กวีนิพนธ์อิสระ” 2. กวีนิพนธ์เวียดนามในชาติต่อต้านสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1954-1975 3. กวีนิพนธ์สร้างสรรค์สังคมนิยม ค.ศ.1945-1986 และ 4. กวีนิพนธ์สมัยโดยเหมา ค.ศ.1986-ปัจจุบัน โดยศึกษาผ่านรูปแบบฉบับลักษณ์และเนื้อหา มีการยกประวัติกวีและบทกวีสำคัญๆ ไว้เป็นตัวอย่างด้วย เช่น *เหงวียนบิ่ง ไต้หิว เหงวียนดิ่งธี* เป็นต้น ทำให้เห็นการคลี่คลายรูปแบบและเนื้อหาของกวีนิพนธ์จากเดิมที่เป็นเพลงพื้นบ้าน ได้รับอิทธิพลด้านปรัชญาศาสนาจากจีน คือ ขงจื้อ-เล่าจื้อ-พุทธศาสนา จนถึงการรับอิทธิพลจากประเทศเจ้าอาณานิคมคือฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมกัมพูชา จำนวน 2 บทความ ได้แก่ **แนวคิดกุลสตรีในนวนิยายของนักเขียนสตรีเขมร** ของ ดร.อารีญา หุตินทะ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร บทความดังกล่าวเป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกุลสตรีในสังคมนิยม ตั้งแต่อดีต-ยุคหลังสมัยเขมรแดง ผ่านนวนิยายของนักเขียนสตรีร่วมสมัย 2 คน คือ *เมา สำนาง* และ *ปลัด วัฒนารักษ์* พบว่าบริบททางการเมืองสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการนำเสนอแนวคิดดังกล่าว ภาวะการขาดแคลนนวนิยายหลังสมัยเขมรแดงเปิดโอกาสให้ *เมา สำนาง* สร้างนวนิยายแนวพาฝันตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน ขณะที่ *ปลัด วัฒนารักษ์* เขียนนวนิยายเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้รัฐและเขียนตามความต้องการของกระแสสังคม งานของ *เมา สำนาง* สะท้อนแนวคิดกุลสตรีแบบชนนิยมที่สืบทอดจากตำนาน *วรรณคดี พิธีกรรม* (ดังปรากฏใน *จูบาบ่สุรี รามเกตุต์ พิธี*

เข้าร่วม พิธีแต่งงาน เป็นต้น) คือ สตรีต้องมีความงดงาม อ่อนหวาน อุทิศตนให้สามี และครอบครัว รักนวลสงวนตัว เป็นผู้สนับสนุนสามีในระบบบิดาธิปไตย การเล่าถึง กุลสตรีที่ยังเก็บรักษาคุณความดีตามแบบจารีตเอาไว้ว่านับว่าเป็นการนำจิตวิญญาณ ของความเป็นเขมรกลับคืนสู่สังคมอีกครั้งหนึ่งหลังจากถูกทำลายไปในสมัยเขมรแดง ขณะที่งานของ *ปัล วัฒนารักษ์* ปรับเปลี่ยนภาพกุลสตรีไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและพยายามต่อรองกับแนวคิดแบบชนนิยมบางด้าน เช่น ค่านิยมรังเกียจและกีดกันสตรีฝ่าย และการตัดสินคุณค่าสตรีที่พรหมจรรย์ พร้อมทั้งชี้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สตรีเขมรสามารถต่อรองกับสังคมและจะ ช่วยสร้างความเท่าเทียมระหว่างบุรุษกับสตรีได้ดีที่สุด

เรื่องเล่ากับการสร้างสายสัมพันธ์ครอบครัวในบันทึกความทรงจำ เรื่อง **When Broken Glass Floats** ของจันรีธี อิม ของอาจารย์จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา บทความดังกล่าววิเคราะห์บันทึกความทรงจำ ของนักเขียนหญิง *จันรีธี อิม* ที่รอดพ้นจากสงครามความรุนแรงในยุคเขมรแดง ซึ่ง ทำให้พ่อของเธอถูกฆาตกรรม แม่และพี่น้องอดอยากและป่วยตายด้วยความทุกข์ ทรมาน การเขียนบันทึกความทรงจำนี้เป็นกระบวนการกอบกู้ความเป็นครอบครัว ให้กลับคืนมา ทั้งยังเป็นการโต้เถียงตัวตนและจิตวิญญาณที่ถูกแปรเปลี่ยนไป ในช่วงเขมรแดง และสร้างสำนึกตัวตนใหม่ในบริบทพลัดถิ่น ผ่านการกลับไปอ่าน ดีความประสบการณ์ส่วนตัวและส่วนรวม (เรื่องเล่าส่วนหนึ่งเป็นประสบการณ์ตรง ของเธอเองและอีกส่วนหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง) การ อ่านบาดแผลและร่างกาย และการทบทวนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกใน ครอบครัว เห็นสิ่งอื่นใดผู้เขียนยังใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียกร้อง ความเป็นธรรมต่อสังคมโลกผ่านการนำเสนอความเลวร้ายที่ครอบครัวของเธอและผู้รอดชีวิตคนอื่นๆ ต้องประสบ

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมสิงคโปร์ ได้แก่ **Miss Joaquim: Hybridity and Plural Identities in Singaporean Woman Writers' Literary Works**

ของรัญวรัชญ์ พูลศรี นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้วิเคราะห์ผลงานของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน 3 คน ได้แก่ บทความเรื่อง **Emily of Emerald Hill** ของ *Stella Kon* นวนิยายเรื่อง **The Teardrop Story Woman** ของ *Catherine Lim* และนวนิยายเรื่อง **Fistful of Colours** ของ *Suchen Christine Lim* ด้วยวิธีการอ่านละเอียด และเปรียบเทียบความเหมือนความต่างของสำนวนและความคิดของนักเขียนทั้ง 3 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเขียนสตรีทั้ง 3 คนมีมุมมองเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของสตรีสิงคโปร์แตกต่างกัน และนำเสนอมุมมองทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน คือ นวนิยายเรื่อง **Fistful of Colours** กล่าวถึงตัวละครที่มีการผสมผสานทางเชื้อชาติอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นชาวจีน-อินเดีย (Chindians) ยูโรป-เอเชีย (Eurasians) ชาวจีน หรือมาเลเซีย บทความเรื่อง **Emily of Emerald Hill** กล่าวถึงรากเหง้าวัฒนธรรมเปอรานากัน (Peranakan) ลูกครึ่งที่มีวัฒนธรรมแบบมลายู-จีนผสมผสานกัน และนวนิยายเรื่อง **The Teardrop Story Woman** ถ่ายทอดตัวละครตามชนบประเพณีจีน บทความดังกล่าวช่วยชี้ให้เห็นลักษณะพันทางของวัฒนธรรม เชื้อชาติ และอัตลักษณ์ของสตรีสิงคโปร์ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนอย่างมาก

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมพม่า ได้แก่ **อุโผจา บิดาแห่งเรื่องสั้นเมียนมาร์: พัฒนาการของวรรณกรรมเมียนมาร์สมัยใหม่** ของวทัญญู พักทอง บทความนี้ศึกษาพัฒนาการของวรรณกรรมเมียนมาร์ในช่วงการเข้ามาของรูปแบบงานเขียนสมัยใหม่คือเรื่องสั้น โดยเฉพาะผลงานรวมเรื่องคัดสรรชุด **โก ด้วย วุตตุ (Ko Dwei Wut-htu)** ของอุโผจา ผู้ได้รับฉายาว่า “บิดาแห่งเรื่องสั้นเมียนมาร์” อุโผจา เป็นนักเขียนที่เติบโตภายใต้บริบทสังคมอาณานิคมที่อังกฤษปกครองเมียนมาร์ช่วง ค.ศ.1886-1948 ผ่านการเรียนในโรงเรียนวัดแบบเมียนมาร์และโรงเรียนแบบตะวันตก เขาเป็นตัวแทนของนักเขียนร่วมสมัยที่พยายามปรับเปลี่ยนวิธีการเขียนวรรณกรรมชนบทเดิม คือ วรรณกรรมร้อยกรองและศาสนาเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย บทความ และเรื่องสั้น เพื่อตอบรับกระแส

การเขียนวรรณกรรมทดลอง โดยมุ่งนำเสนอภาพชีวิตจริงของสามัญชนในยุคอาณานิคม งานเขียนของเขายังมีอิทธิพลต่อการเขียนเรื่องสั้นแนวหลังอาณานิคมอีกด้วย นอกจากนั้นเรื่องสั้นชุด *โก ต้วย วุดถู้* ของอุโพจายังมีลักษณะเฉพาะซึ่งแสดงอัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นวรรณกรรมประจำชาติ โดยถ่ายทอดบทเรียนชีวิตและตัวอย่างชีวิต โดยเฉพาะในด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อยกระดับจิตใจเยาวชนผ่านวิถีพุทธซึ่งเป็นรากแก้วของสังคมเมียนมาร์ในฐานะวรรณกรรมเยาวชนเพื่อการสร้างชาติ

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมลาว ได้แก่ *ภาพแทนของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสในงานเขียนเรื่อง “บันทึกความทรงจำของนักเรียนเก่าแห่งเมืองปากเซ”* ของท้าวกะต่าย โดนสะโสริท ของอาจารย์สุพัชรี เมนะทัต ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บทความดังกล่าวศึกษางานเขียนในช่วงหลังอาณานิคมของท้าวกะต่าย โดนสะโสริท นักเขียนลาวผู้ได้รับการศึกษาตามแบบเจ้าอาณานิคมคือฝรั่งเศส เขาใช้งานเขียนเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจการปกครองของเจ้าอาณานิคม ด้วยการประกอบสร้างภาพผู้คนหลากหลายวัย อาชีพ ในลักษณะยั่วล้อ เสียดสีประชดประชัน เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองของชาวลาวที่มีต่อชนชั้นปกครองชาวฝรั่งเศส ภาพชาวฝรั่งเศสในฐานะเจ้าอาณานิคมที่ปรากฏจึงมีลักษณะไม่สง่างาม ไม่น่าเกรงขาม เป็นเพียงปฤชชนธรรมดา บางครั้งก็แสดงพฤติกรรมชวนขัน โง่เขลาเพราะความไม่เข้าใจคนพื้นเมือง การเผยแพร่ให้เห็นการเหยียดหยามกดขี่ชาวลาวและถูกตอบโต้ รวมทั้งพฤติกรรมทางเพศที่แปลกประหลาด ผู้เขียนยังได้วิเคราะห์บันทึกความทรงจำดังกล่าวกับความเกี่ยวเนื่องกับมิตีสถานที่ 3 แห่ง ได้แก่ 1. โรงเรียนฝรั่งเศส-ลาวแห่งเมืองปากเซ: วยเยาว์กับการผูกขาดความรู้ในมือเจ้าอาณานิคม (เรื่องครูฝรั่งเศส-เด็กฝรั่งเศส) 2. ภัตตาคารของพ่อ: โรงละครแห่งชีวิตของข้าราชการฝรั่งเศส และ 3. บ้านในแดนอาณานิคม: สาวฝรั่งเศสกับอาการเปลี่ยวเหงาในแดนไกล (เรื่องข้าราชการสาวผู้เข้มงวด-แม่บ้านผู้เก็บตัว) บันทึกความทรงจำนี้จึงเป็นการ

สร้างอัตลักษณ์ให้เจ้าอาณานิคมผ่านอารมณณ์ชั้นของชาวลาว เพื่อระบายความ
เก็บกดจากการอยู่ภายใต้การครอบงำของระบอบอาณานิคมนั่นเอง

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมมาเลเซีย ได้แก่ **มิตรภาพแห่งสตรี: ตัวยน
บทบาทและการต่อรองของสตรีชนบทในนวนิยายเรื่อง The Wave of Life
ของ Khadijah Hashim** ของอาจารย์นารีมา แสงวิมาน คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เผยให้เห็นภาพและบทบาทของสตรี
ชนบทในมาเลเซียสมัยอาณานิคมที่ใช้สายสัมพันธ์และมิตรภาพของสตรีในพื้นที่
บ้าน อาทิ สายสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน แม่กับลูกสาว เพื่อปลดปล่อยความทุกข์
และความยากลำบากในชีวิต คือ ความยากจนและการดำเนินชีวิตภายใต้แบบแผน
และค่านิยมเดิม นักเขียนสตรีผู้นี้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องซึ่งสามารถสะท้อนความคิด
และจิตใจของสตรีที่เผชิญกับแรงกดดันทั้งจารีตและความคาดหวังของสังคม ตัวละคร
เอกหญิง มีละฮ์ (Milah) ในนวนิยายจึงเป็นภาพของสตรีมาเลย์ที่มีความเข้มแข็งใน
ฐานะภรรยาและมารดา สามารถดูแลรับผิดชอบครอบครัวแทนสามีซึ่งต้องเดินทางไป
ทำงานที่สิงคโปร์ นวนิยายเรื่องนี้จึงเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจ
ครอบงำของบุรุษ เผยเสียงของผู้หญิงให้ปรากฏและเพื่อประกอบสร้างตัวตนตาม
ความปรารถนาซึ่งมิได้ปิดกั้นตนเองภายใต้ความเป็นแม่ศรีเรือนอีกต่อไป

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมไทย ได้แก่ **วาทกรรมโหยหาอดีตกับ
แนวคิดการรวมกันเป็นหนึ่งในประชาคมอาเซียนในนวนิยายเรื่องรอยไหม
ของพงศกร** ของอาจารย์อัญญา วารีสะอาด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ บทความดังกล่าววิเคราะห์นวนิยายเรื่อง
รอยไหม ว่าเป็นความพยายามรื้อฟื้นตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม
ไทย-ลาวให้มีความชัดเจนขึ้นในลักษณะของการโหยหาอดีต (Nostalgia) ซึ่งทั้ง
สองชาติมีวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อต่อรองกับอำนาจเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
จากเครือข่ายทุนนิยมโลกที่มีมหาอำนาจตะวันตกเป็นผู้นำ ดังปรากฏในหัวข้อ
ความเหมือนที่แตกต่าง: ทุนนิยมในสังคมไทยและสังคมลาว และ การนิยามความ
เป็น “ลาว” ใหม่: ภาพสะท้อนสำนึกร่วมถึงความเป็นเอเชียภายใต้วาทกรรมโหยหา

อดีต นอกจากนี้ในบทความดังกล่าวยังแสดงให้เห็นแนวคิดการรวมกันเป็นหนึ่งในของประชาคมอาเซียนผ่านหัวข้อ *สัมพันธภาพบทใหม่ของไทย-ลาว* ได้อย่างน่าสนใจผ่านการสร้างตัวละครเอกที่เป็นคนไทย (ปัจจุบัน) และเป็นคนลาว (อดีต) ให้ร่วมกันหรือฟื้นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมการทอผ้าแบบดั้งเดิมขึ้นมา ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมร่วมของทั้งสองชาติ

บทความที่ศึกษารรณกรรมอินโดนีเซีย ได้แก่ **Anti-Chinese Conflict in Indonesian in C-Y Hoon's Works: Identity, Hybridity and Multiculturalism** ของชนม์ริดา อัยกุล นักศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บทความดังกล่าวเป็นการศึกษาผลงานของ *Chang-Yau Hoon* นักวิชาการชาวออสเตรเลีย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องชาวจีนในอินโดนีเซีย ผลงานหลายชิ้นของผู้เขียนมุ่งสำรวจความขัดแย้งระหว่างชาวจีนกับชาวมุสลิมในอินโดนีเซีย จากประวัติศาสตร์ในอดีตชาวจีนอินโดนีเซียเชื้อสายจีนถูกกีดกันออกจากความเป็นพลเมืองของรัฐ และเกิดเหตุการณ์จลาจลครั้งรุนแรงใน ค.ศ.1998 ปัจจุบันรัฐบาลอินโดนีเซียมีนโยบายพหุวัฒนธรรม ยอมรับชาวจีนอินโดนีเซียเชื้อสายจีนมากขึ้น แต่กระนั้นชาวจีนอินโดนีเซียเชื้อสายจีนบางส่วนยังกลับไปสู่ความเป็นจีนในอดีตโดยไม่ประยุกต์วิถีชีวิตเข้ากับสภาพการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ความหลากหลายและเลื่อนไหลของอัตลักษณ์นี้เป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความเป็นชาวจีนอินโดนีเซียในปัจจุบัน

บทความทั้ง 11 เรื่องในหนังสือเล่มนี้ช่วยเปิดโลกวรรณกรรมอาเซียนให้เป็นที่รับรู้แก่ผู้อ่านชาวไทยมากขึ้นแม้ว่าจะขาดวรรณกรรมจากประเทศบรูไนไปก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจในหนังสือเล่มนี้เห็นจะหนีไม่พ้นองค์ความรู้เกี่ยวกับ **พัฒนาการวรรณกรรมอาเซียน** ดังที่บรรณาธิการได้กล่าวถึงภาพรวมไว้ว่าอาจแบ่งได้เป็น 4 ยุค คือ

ยุคแรก ยุคโบราณหรือยุควรรณคดีมรดกหรือยุคก่อนอาณานิคม

ยุคที่ 2 คือ ยุคอาณานิคมหรือยุคที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก ประเทศในอาเซียนล้วนได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในด้านรูปแบบงานเขียนแบบใหม่ที่เข้ามาพร้อมเทคโนโลยีการพิมพ์ ทำให้เกิดงานเขียนประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น และบทกวีขนาดสั้นที่มีการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร

ยุคที่ 3 คือ ยุคหลังอาณานิคม หลังการต่อสู้กู้ชาติหรือยุคได้รับเอกราช ซึ่งส่วนใหญ่เป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา วรรณกรรมอาเซียนแทบทุกประเทศมีลักษณะเป็นวรรณกรรมเพื่อสร้างสำนึกรักชาติและต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศตนเองให้พ้นจากการครอบครองของเจ้าของอาณานิคมและเกิดแนวคิดสังคมนิยม (Social Realism) ในวงวรรณกรรมทุกประเทศ มีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคม ความไม่เท่าเทียมและความยากไร้ บางประเทศมีสงคราม การต่อสู้และความขัดแย้งภายในประเทศต่อเนื่อง กลุ่มประเทศในอินโดจีนมีวรรณกรรมสงครามและวรรณกรรมแนวสังคมนิยม หลังสงครามสงบมีวรรณกรรมที่เป็นผลผลิตจากบาดแผลและความทรงจำเกี่ยวกับสงครามเป็นแนวการเขียนที่ยังคงดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ เช่น วรรณกรรมของประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชา เป็นต้น

ยุคที่ 4 คือ ยุคร่วมสมัยหรือยุคโลกาภิวัตน์ เมืองในประเทศอาเซียนมีความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองสมัยใหม่ เนื้อหาของวรรณกรรมร่วมสมัยในอาเซียนมักกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแบบทุนนิยม บริโภคนิยม การเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงในชนบทซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในอาเซียน

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมเวียดนาม พม่า และลาว ในหนังสือเล่มนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นแนวทางการศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมอาเซียนที่ชัดเจน กล่าวคือศึกษาถึงรากทางวรรณกรรมของชาตินั้นๆ ขณะที่บทความส่วนใหญ่ให้นำหนักไปที่การศึกษาวรรณกรรมอาเซียนในยุคที่ 2 – 4 คือตั้งแต่ยุคอาณานิคมจนถึงยุคร่วมสมัยหรือยุคโลกาภิวัตน์ ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย ทั้งการ

อ่านตีความตามแนวคิดทฤษฎีหลังอาณานิคมและสตรีนิยม ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วย
เจียรไนเพชรพลอยให้ส่องประกายงามมากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่า หนังสือ **อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์** เล่มนี้จะช่วยเปิดมุมมองและวิธีการศึกษาวรรณกรรมอาเซียนที่หลากหลาย โดยมองวรรณกรรมในฐานะเป็น “ตัวบททางวัฒนธรรม” ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบนวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ บทละคร เพลงพื้นบ้าน บันทึกความทรงจำ เพราะตัวบทเหล่านี้ได้สะท้อนความรู้สึกนึกคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ในหลายระดับ ผู้อ่านจะเห็นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของกลุ่มประเทศอาเซียนผ่านตัวบทเหล่านี้ การศึกษาเปรียบเทียบข้ามชาติ ข้ามภาษาจะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันในหมู่ประเทศสมาชิก หรือการศึกษาเพื่อหาลักษณะร่วมที่เป็น “อัตลักษณ์อาเซียน” ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย ดังตัวอย่างบทความที่ศึกษาวรรณกรรมไทยได้แสดงให้เห็นลักษณะร่วมของไทย-ลาวโดยเน้นหลักคิดของการรวมกันเป็นหนึ่งใน

หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับนิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมอาเซียนที่หลากหลาย รวมไปถึงแนวทางการอ่าน การตีความ เพื่อต่อยอดให้มีการศึกษาวรรณกรรมอาเซียนมากยิ่งขึ้นในอนาคต

หากผู้อ่านท่านใดอ่านหนังสือเล่มดังกล่าวแล้วยังรู้สึกไม่จุใจมากพอ ขอแนะนำให้ลองหาหนังสือ **วรรณสารอาเซียน: สายสัมพันธ์และสตรีวิถี รวมบทศึกษาวรรณกรรมอาเซียน 10 ชาติ (2555) และ วรรณสารภาษาและหนังสือ ปีที่ 54 (2556) ฉบับศิลปศาสตร์แห่งวรรณกรรมอาเซียน: เพศ แบบเรียน วีรบุรุษชาติพันธุ์ และความใฝ่ฝันของคนพื้นเมือง** มาอ่านเพื่อเปิด “โลกรวมวรรณกรรมอาเซียน” เพิ่มเติม อย่างน้อยก็เท่ากับเป็นการสร้างความตื่นตัวและเตรียมความพร้อมก่อนที่ประเทศไทยของเราจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้

บรรณานุกรม

- ตรีศิลป์ บุญขจร, บรรณาธิการ. 2555. **วรรณสารอาเซียน: สายสัมพันธ์และสตรีวิถีสวมบทศึกษาวรรณกรรมอาเซียน 10 ชาติ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรีศิลป์ บุญขจร, บรรณาธิการ. 2556. **อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเชฐ แสงทอง, บรรณาธิการ. 2556. **วารสารภาษาและหนังสือ ฉบับศิลปศาสตร์แห่งวรรณกรรมอาเซียน: เพศ แบบเรียน วีรบุรุษ ชาติพันธุ์ และความใฝ่ฝันของคนพื้นเมือง**. ปีที่ 54.
- สมาคมอาเซียนประเทศไทย. 2556. **ประชาคมอาเซียน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.asean-thailand.org> (วันที่เข้าถึง 24 พฤศจิกายน 2556).